

Павленко В.В. Методи виховання Марії Монтессорі / В.В. Павленко // Методичні засади реалізації особистісно орієнтованого виховного процесу в сучасних освітніх засадах: збірник науково-методичних праць / за редакцією О.О. Максимової, М.А. Федорової. – Житомир: ФОП Левковець, 2012. – 276 с. – С.218. – 221.

Павленко В.В.,

канд. пед. наук, ст. викладач кафедри педагогіки

Житомирський державний університет

імені Івана Франка

Методи виховання Марії Монтессорі

Пробудити в душі дитини людину, яка дримає в ній – мета нової педагогіки, створеної в першій половині ХХ століття видатним італійським педагогом Марією Монтессорі (1870-1952). М. Монтессорі своє життя присвятила організації будинків дитини.

Мета статті – проаналізувати три провідні положення, що характеризують сутність педагогічної теорії М. Монтессорі:

- виховання повинно бути вільним;
- виховання повинно бути індивідуальним;
- виховання повинно спиратись на результати спостережень за дитиною.

Техніка методу М. Монтессорі впливає з природного фізіологічного та психічного розвитку людини і спрямована на виховання м'язів, виховання почуттів і розвиток мови. Це триєдине завдання вирішується за допомогою створення в організованих будинках дитини зовнішньої обстановки, використання спеціально пристосованих дидактичних методів.

Успіх методу М. Монтесорі забезпечується роллю тих людей, яким довіряють керівництво розвитком дітей, тих, кого вона називає керівниками, вчителями, директорами. Ці люди покликані керувати розвитком дитини, не здійснюючи на неї ніякого зовнішнього впливу.

М. Монтесорі підкреслює, що педагогічний метод *спостереження* забезпечується на свободі дитини, яка може бути обмежена лише інтересами колективу. Звідси робиться висновок про те, що дитині слід пригнічувати, те що може образити або нашкодити іншому, що носить характер грубих та невічливих вчинків. Всі інші прояви, в якій би формі вони не були виражені, повинні бути дозволені і завжди шануватися [2, с. 246-247].

Педагог в будинках М. Монтесорі – це спостерігач та експериментатор. Він фіксує всі зміни, які відбуваються в фізіологічному та психічному розвитку дитини, не кваплячись, спрямовує її, помічаючи паростки нового в житті дитини, в потрібних випадках приходять їм на допомогу. Провідним гаслом у будинках дитини було: «допоможи мені це зробити». Тобто педагог виступав зацікавленим помічником. При вправах з дидактичним матеріалом не стільки важливі самі знання, скільки внутрішні процеси психічного і фізичного розвитку, набуття нового «бачення», яке допоможе розпізнати предмети та їх властивості. Самостійне виправлення дитиною помилок у діях потребує зосередженої уваги, спостережливості, терпіння, волі [3, с. 247].

Основа методу *спостереження* – це свобода учнів в їх самодовільних, безпосередніх проявах. Дисципліна у свободі – друге правило, яке важко зрозуміти прихильнику традиційних шкіл.

М. Монтесорі мріяла про відродження людства. Кажуть, що дорослі дітей не розуміють і судять про них за власною міркою. Мати вважає дитину за немовля, а між тим, це людина, ввірена природою під її опіку, і ми повинні вміти звертатися до людини, яка дрімає в душі.

Найперше завдання, на думку М. Монтессорі, стимулювати життя і потім дати їй **вільно** розвиватися.

М. Монтессорі безповоротно засуджувала старий порядок речей, при якому визначались всі хороші слова про виховання, але дитину тримали в рабстві.

Вона поклала кінець всім старими формами і пройнялась гаслом останніх часів – «визволення дитини». Особливо сильна і талановита М. Монтессорі там, де мова йде про вільність дитини і про розкриття її особистості.

Цікаво і оригінально М. Монтессорі тлумачила ідею вільності дитини. М. Монтессорі починає визволення дитини з розвитку у ній самостійності. Вже у віці трьох років дитина, на думку М. Монтессорі, повинна мати можливість виявляти **самостійність і вільність**.

Вихователі повинні полегшувати дітям вступ на цей шлях самостійності: вчити ходити без сторонньої допомоги, бігати, підніматися і спускатися сходами, підбирати упущені предмети, самостійно вдягатися і роздягатися, купатися, вимовляти виразно слова і точно висловлювати свої побажання. Вихователі повинні розвивати у дітей уміння досягати свої індивідуальні цілі та бажання. Все це М. Монтессорі називає етапами виховання в дусі незалежності. Нічого подібного у житті дітей звичайно немає. Батьки намагаються прислуговувати дітям, поспішають виконати за їх те, що діти повинні робити самі, і тим позбавляють дитину вільності і незалежності.

Одночасно з розвитком у дитини самостійності, М. Монтессорі ставить її в такі умови, до яких вона одержує вільність для розвитку індивідуальних самодовільних проявів своєї природи. Ця вільність не є для дитини сваволя в їх діях, а дисципліна у вільності.

Після принципу вільності найважливіше місце у системі М. Монтессорі відводиться вихованню почуттів. Особливість методу М. Монтессорі базується саме на вихованні **почуттів**.

На думку М. Монтесорі, розвиток почуттів передує розвитку вищої духовної діяльності і дитина у віці від 3 до 7 років знаходиться в періоді створення, формування організму. Це період швидкого фізичного розвитку, час утворення, різних видів психосенсорної діяльності. В цьому віці дитина виховує свої почуття, потім її увага повертається в середовище у форму пасивної допитливості. Увагу її в цю пору повертають стимули, а не причини речей. Отже, в цьому періоді ми повинні методично спрямувати чуттєві стимули, щоб відчуття, які одержує дитина, розвивались розумним шляхом. Це виховання почуттів і підготує істинний фундамент, на якому виховується ясний і сильний дух. Ось основне положення і вихідна точка для М. Монтесорі.

М. Монтесорі зазначала, що виховання почуттів потрібно починати методично з раннього віку і продовжувати його впродовж всього періоду навчання, який готує індивіда до життя в суспільстві. Здійснення гуманних і демократичних ідей у процесі навчально-виховної роботи багато в чому залежить від організації взаємовідносин учителів із учнем. Особливий інтерес викликає процес таких взаємовідносин у навчальних закладах нового типу, у школах-дитячих садках М. Монтесорі.

Основними принципами М. Монтесорі є: індивідуальний підхід у вихованні і навчанні дітей, принцип самовиховання і саморозвитку. Причому самостійну вільну діяльність М. Монтесорі вважала найважливішою у саморозвитку дитини. Свобода дитини і розкриття її особистості – головні вимоги М. Монтесорі у навчанні і вихованні дітей.

Вирішальним фактором у школі М. Монтесорі є міжособистісні відносини «вчитель-учень». На відміну від традиційної позиції вчителя, учитель у школі М. Монтесорі надає дитині можливість діяти самостійно, а сам виступає у ролі спостерігача та професійного помічника. Це є важливою умовою їх спільної вільної роботи. Маючи можливість спостерігати за дітьми, учитель

цілеспрямовано надає їм допомогу. Він дбає якомога більш спостерігати за учнями, щоб краще пізнати їх індивідуальність.

Індивідуалізація навчання і виховання за системою М. Монтесорі здійснюється за допомогою виявлення індивідуальних особливостей кожної дитини, застосування індивідуальної роботи учителя з кожною дитиною, навіть з такою, яка досить розвинена і не потребує додаткової допомоги. При цьому вчителю, перш за все, необхідно приймати до уваги розумові й фізичні можливості дітей. Завдання вчителя, за М. Монтесорі, полягає в тому, щоб полегшити самовільний розвиток інтелектуальної, духовної і фізичної особистості слідкувати за тим, щоб цей розвиток йшов розумним шляхом дати дитині можливість розвивати свої розумові сили без втоми.

Учитель, що працює за системою М. Монтесорі повинен надати учневі можливість задовольняти свої власні пізнавальні потреби, допомагати йому долати труднощі, а не уникати їх. У час вільної роботи учитель виконує переважно мотивуючу та стимулюючу функції. Він відповідає на запитання учнів, здійснює контроль за виконанням робіт та завдань.

Вчитель у школі М. Монтесорі не повинен обмежувати дитину в її руках та придбанні досвіду, йому необхідно ставитися зі спокійною й терплячою повагою не лише до дитячих занять, але і до особистості дитини. При цьому вчитель має обов'язково бачити в дитині повноцінну людину, допомагати їй розвивати волю та самостійність у діях.

М. Монтесорі вважала, що в процесі педагогічної діяльності вчителю важливо вірити в учня, у його можливості й здібності. Поряд з цим йому необхідно закріплювати віру дитини у власні сили. Вона наголошувала на тому, що сприятлива атмосфера навчання можлива тільки тоді, коли дитина має впевненість у своїх силах. Не менш важливим є і довірливе ставлення дитини до вчителя, за яке вчитель несе відповідальність вже з самих перших днів

спілкування з учнем. Відношення між учителем і учнем повинні бути засновані лише на взаємодовірі.

Вчитель не повинен діяти «по-дитячому», бо дитина шукає серйозності і прагне до неї. Разом з тим учню необхідно відчувати авторитет учителя, прагнути до його слів і вказівок.

Під час занять М. Монтессорі вимагала від вчителя «перш за все, простоти – нічого, крім безумності істини, стислості – веди рахунок словам своїм, об'єктивності – кинути промінь світла і дати піти своєю дорогою» [3].

Учитель не повинен втручатися у внутрішній світ дитини без підстав, а вчасно допомагати до певних меж. Він повинен дати поштовх дії, а потім надати можливість вільно розвиватися, уміти придивлятися, нічого не пропускати. Поряд зі спостереженням дитини і невтручанням у її вільну діяльність М. Монтессорі вважала за необхідне впливати на душу дитини, «будити її голосом, освіжати і укріплювати заохоченням, зачаровувати дитину всіляко: як поглядами так і позою» [1].

Вона також наголошувала на тому, що між учителем і учнем повинно бути внутрішнє єднання у настрої і житті. Бути вчителем за ідеями М. Монтессорі – це бути художником, а не ремісником.

Ідеї М. Монтессорі про взаємовідносини вчителя з учнем виявляють безсумнівний інтерес сучасної педагогічної теорії та практики і мають бути використані у дитячих садках загальноосвітніх школах, ліцеях та гімназіях. У сучасних умовах у різних країнах існує досить широка мережа дошкільних закладів та початкових шкіл, які працюють за системою М. Монтессорі.

Список використаних джерел

1. Сбруєва А.А. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах : [навчальний посібник] / А.А. Сбруєва, М.Ю. Рисіна. – Суми: СумДПУ, 2000. – 208 с.
2. Сбруєва А.А. Порівняльна педагогіка: Навчальний посібник / А.А. Сбруєва. – Суми: редакційно-видавничий відділ СДПУ, 1999. – 300 с.

3. Фаусек Ю. Месяц в Риме в «Домах детей» Марии Монтессори / Ю. Фаусек, 1915. – Т. II. – С. 21.